

(Волстрит џорнал, 21.1.2010)

Американци нису залуђени порастом ДауЏонса [\[1\]](#). Оно што у перспективи виде јесте пораст пореза.

Децембарски извештај о (не)запослености је угасио наду да се налазимо на почетку дуготрајног економског опоравка.

Стопа незапослености се одржала у децембру на висини од 10% једино захваљујући томе што је дошло до ванредног смањења броја расположиве радне снаге: неких 661.000 људи је баталило трагање за послом.

Подаци за непољопривредне исплате Бироа за радну статистику (Bureau of Labor Statistics' –BLS) показали су да је децембарски пад запослености износио 85.000. Међутим, BLS-ов преглед домаћинства, који је боље и потпуније мерило како незапослености тако и само делимичне запослености, показао је губитак од 589.000 радних места. Како BLS каже, од почетка ове Велике рецесије, 2007. г., нестало је неких 8,6 милиона радних места – а мале фирме које су биле нормални извор нових радних места још увек настављају да отпуштају запослене. Смањења броја радних места по фирмама су скоро двоструко већа од нових запошљавања (20% смањења, према 10% нових запошљавања).

Укратко, незапосленост је напредовала од степена потешкоће и забринутости, у садашњу катастрофу. Према BLS, данас је незапослено неких 15,3 милиона Американаца.

А како стоји са будућношћу? Настављени проблем на тржишту радне снаге није толико отпуштање у приватном сектору, које се смањује, колико је то да постоји мањак у запошљавању. Федерални стимулативни програм је одгурнут у страну тиме што је дошло до смањења расположивог новца за [савезне] државе, градове, срезове и школске

области. Недавно је Центар за буџетске и политичке приоритете (Center on Budget and Policy Priorities) проценио да ће на федералном нивоу то смањење износити запањујућих 200 милијарди долара годишње. Пошто практично све државе и градови морају радити са уравнотеженим буџетима, последице ће бити: смањење услуга, отпуштање са посла и повећање пореза.

Последица тога је да је економији САД – која је током деценија била највећа светска “машина“ за стварање нових запослења – сада потребно све више и више времена да надокнади губитак радних места. Џејн Сасин (Jane Sasseen) је у недавном извештају у *Б ИЗНИС ВИКУ*

(BusinessWeek) написала је да током 1970-их и 1980-их година било потребно свега годину дана од завршетка рецесије да би се надокнадио губитак радних места. После осмомесечног пада привредне активности, који се завршио у марту 1991, за то је било потребно 23 месеца, док је после пада узрокованог “прскањем мехура од сапунице“ Интернет бизниса у 2001. у исту сврху утрошен 31 месец. Овог пута, за надокнаду целог губитка од више од 8 милиона радних места биће потребно чак 5 година, а можда и више. То је тако услед потребе да се осим годишњег надокнађивања од по 1,7 милион изгубљених радних места, створи још по 1,3 милион нових радних места годишње за оне који тек долазе на тржиште рада.

Економисти можда и сматрају да је рецесија прошла, али обичан човек са улице није тог мишљења. Како је објављено у једној анкети (NBC/Wall Street Journal poll) прошлог октобра, око 60% јавности верује да ће рецесија још потрајати. Чак и они који њоме нису били погођени, знају бар некога – пријатеља, суседа, члана породице – који јесте. Двоје од троје испитаних каже да им оживљавање и пораст берзе није променило гледиште.

За ову туробност има добрих разлога. Потрошачи су научили горку лекцију: схватају да повећање потрошње (како приватне, тако и јавне) мора да се заснива на приходима, а не на позајмицама, а да приходи морају да дођу од запослености.

Данас је главнина Американаца на финансијској дијети, док им се породичне финансије још и погоршавају. Они знају да не смеју трошити оно што немају, јер су већ погођени болним последицама тога што су услед вештачки напумпаних дуговања трошили претерано. Сходно владиним подацима које је прошлог септембра обелоданио у *Вашингтон посту*

Илан Кју Мјуи (Ylan Q. Mui in the Washington Post), најимућнијих 20% америчких домаћинстава је било одговорно за 40% свих издатака. Али, ова домаћинства више немају поверења у покрића и сигурност вредности својих кућа, нити у пораст вредности

пакета својих акција (које су прошле године порасле за 5 билиона

[\[2\]](#)

долара) као основу за трошење, уместо да штеде. Све што од будућности очекују су порези, порези, порези. Зато долари још нису почели да се котрљају. Ово је сада ново стање нормалности.

Ово све значи да неповољни (и јачи од уобичајених) ветрови дувају против два од три нормалних механизма за опоравак: против потрошње, и против улагања у становање. Уместо да, са циљем да то поправи, упумпава све више готовине у крхку економију, влада ће морати да се усредсреди на свој следећи велики задатак: да направи реалне планове за смањивање надуваног буџетског дефицита тако да не изазове следећи пад привреде.

Отуд и изгледи за млитав раст БНП, за пораст запошљавања који је сувише спор да спречи даљи пораст незапослености; а и предузећа ће јако оклевати са масовнијим запошљавањем.

Како можемо да убрзамо значајнији опоравак у порасту запошљавања, што би довело до пораста прихода од запослености? Нема брзог и лаког одговора. Али, то није аргумент за инерцију.

Морамо имати програме који ће довести до извесног поверења у то да се Америка може обновити, и да се могу створити нова запослења – нарочито стога што ће, као удео у БНП, издаци потрошача највероватније током више година опасти. Незапослени морају бити помагани. Али, боље би било, када би та финансијска помоћ запослила радну снагу у рационалним, дуготрајним, великим инфраструктурним пројектима које би водила новостворена Национална инфраструктурна банка (National Infrastructure Bank).

То не би били “програми и паре на које незапослени имају права“ (entitlement programs) [\[](#)

[3\]](#)

, него програми обнове. Влада би улагала у инфраструктурне програме, као што би било свеобухватно снабдевање широкопојасним приступом Интернету у целој земљи, обнова пропалих мостова и канала, изградња високобрзинских железничких пруга, модерних аеродрома, постројења за прераду отпадних вода, лука – што све има вишеструко дејство на повећавање запослености у економији. А тиме бисмо задовољили и огромну националну потребу.

Још једна путања за повећање запослености била би убрзавање и јачање технологије, што је област наше највеће снаге. Својим грозним држањем према имиграцији, сами себи одбијамо привлачење продуктивних талентованих људи. Отежавамо паметнима да дођу, онда им отежавамо да остану – па када заврше студије на нашим универзитетима, враћају се кући и раде за наше конкуренте. Тако се то не ради.

Страни студенти чине знатан део оних који завршавају студије природних наука (hard sciences) на универзитетима у Америци. Треба да вратимо квоте за H-1B визе [4] са данашњег броја од 65.000 годишње, на број од 195.000 годишње (који је важио почетком 2000-их).

Ово повећање су блокирале кратковиде, себичне групе које се плаше да би тако Американцима били одузета запослења. Баш супротно томе – та врста људи које би требало да тежимо задржати су они који раде у технологији и техници и обезбеђују посао не само себи, него и другима.

Дуго времена наше највеће повећање запошљавања је почивало на технологији и иновацијама. Само помислите на ово: 1800. три четвртине америчке радне снаге је било запослено у пољопривреди. Данас, то је мање од 3%. Крајем II светског рата, производња је запошљавала 33% радне снаге. Данас је то око 10%. Американци су навикнути на економске промене.

Треба да следимо рационалну економску политику која је у интересу државе – а не у интересу уских и ограничених група које лобирају код законодаваца. У супротном случају – како показује и жалостан пут законодавства о здравственој заштити, бићемо све више суочавани са политиком корупције.

Аутор је председник и главни уредник U.S. News & World Report

(Превод са енглеског: **Василије Клефтакис**)

http://online.wsj.com/article/SB10001424052748703837004575013592466508822.html?mod=WSJEUROPE_newsreel_opinion

[1] ДауЏонс индекс (DowJones index) најважније америчко (и светско) берзанско мерило – једна врста “термометра здравственог стања” Волстрита и америчке привреде. Постоји од 1896. а састоји се од збира дневне цене (“корпе”) по једне од акција фирми које улазе у учеснике индекса, подељеног једним одређеним делитељем. Мада се данас његова вредност може уживо (онлајн) пратити, званична дневна вредност индекса се одређује сваког дана по затварању берзе. Популарно гледиште је да је стање неповољно ако индекс нагло пада, или на дуже време падне испод 10.000 поена. Висина индекса 21.01.2010. г. је била 10.172 поена (216,52 поена – 2,12% ниже од претходног дана). (Прим. прев.)

[2] **5 trillion** – у српском 5 билиона или 5000 милијарди. (Прим. прев.)

[3] Сама реч “entitled” буквално значи “имати право на...”, али у америчком политичком контексту, појам “ Culture of entitlement” конзервативци користе као критику на “социјално ушушкавање” по коме делови друштва сматрају да имају права на доношење таквих програма ([entitlement programs](#)) који обавезују владу да људима пружа запослење, здравствену заштиту, школовање, итд., јер они сматрају да су то основна људска права. (Прим. прев.)

[4] **H-1B** визе нису визе за имиграцију. Оне омогућавају запошљавање у САД специјалистима за поједине струке који су потребни у САД. Мада ограниченог трајања, оне ипак омогућавају да ималац те визе, за време свог боравка, затражи и добије “зелену карту”, чиме постаје легални усељеник. (Прим. прев.)